

УДК 346.14

М.В. ГРИГОРЧУК, канд. юрид. наук, здобувач
Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ

ОРГАНИ ЗАХИСТУ ПРАВ І ОХОРОНЮВАНИХ ЗАКОНОМ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ключові слова: господарський процес, господарська діяльність, суб'єкт господарювання, орган місцевого самоврядування, органи захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання, судовий розгляд.

Розглянуто питання ролі і значення органів захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання. Подано наукові точки зору щодо місця управлених органів захисту в системі забезпечення дотримання прав учасників господарських відносин в Україні. Розглянуто сучасний стан законодавства, яким урегульовано правовий статус органів захисту суб'єктів господарювання. Проаналізовано положення чинних кодексів та інших актів законодавства, в яких визначено процесуальний порядок звернення суб'єктів господарювання за захистом їхніх прав і охоронюваних законом інтересів. Наведено низку суджень, якими обгрунтовується запровадження розгляду господарських спорів колегіями суддів.

Вступ. Проблеми, пов'язані з захистом прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання, супроводжують нашу державу практично від дня проголошення незалежності України. Практика показує, що здійснювані постійні заходи з дерегулювання економіки з одночасними потугами щодо впорядкування господарських відносин не дають очікуваного результату. Підтвердження справедливості такого судження знаходимо як у засобах масової інформації, так і під час вивчення законодавчих актів, які безупинно продукуються Верховною Радою України. Але потрібно належно оцінювати роль і значення органів держави, управлених на вирішення господарських конфліктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, які безпосередньо стосуються вивчення ролі і значення органів захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання, присвячували праці такі вітчизняні вчені, як О.В. Батанов, П.Д. Біленчук, Ю.В. Білоусов, А.Г. Бобкова, О.П. Васильченко, О.Р. Зельдіна, В.В. Кравченко, С.В. Лозінська, Л.М. Ніколенко, М.В. Підмогильний, Д.М. Притика, С.Д. Русу, Ф.О. Стефанчук, В.А. Устименко, О.Г. Хрімлі та ін.

Метою даної статті є дослідження статусу, ролі і значення органів захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання під час урегулювання господарських спорів.

У даній статті вирішено завдання щодо окреслення двоетапної системи захисту прав, яка полягає в залученні до врегулювання спірних питань органів державної влади і органів місцевого самоврядування (перший етап) і господарського суду (другий етап).

Результати дослідження. Положеннями Конституції передбачено, що Україна є правовою державою, в якій права і свободи людини та

їх гарантії визначають зміст і спрямованість її діяльності. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Грунтуючись на аналізі задекларованих Основним Законом структурних елементів, які утворюють правову категорію «обов'язок держави», можна зробити висновок, що формою його реалізації є системне проведення підтримуваних державним примусом заходів щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини. І цей постулат потрібно розуміти не тільки в найширшому його значенні. Це положення екстраполюється на всі сфери життя суспільства, у тому числі на його економічну складову. Такі підходи з боку держави засвідчені нормами Конституції, зокрема статтею 13, відповідно до якої держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом [1].

Підставою для включення управлених державою органів у процеси врегулювання правовідносин між їх учасниками є їхнє бажання відстоювати своє порушене, невизнане чи оспорюване право або охоронюваний законом інтерес. Тож можна стверджувати, що залучення органів захисту до вирішення спірних відносин, які виникли в ході провадження господарської діяльності, є суб'єктивним правом їх учасників, урегульованою законом формою виказування свого протесту проти неправомірних дій стосовно нього (його прав), інтересів чи майна. При цьому відбувається нормативно парафоноване залучення держави як гаранта дотримання конституційних засад господарювання.

Окреслюючи межі повноважень суб'єкта господарської діяльності, який має намір використати надані йому державою гарантії щодо захисту свого права чи охоронюваного законом інтересу, необхідно зазначити, що вирішальну роль у такій ситуації відіграє обсяг правоздатності, яким наділено скаржника, його узаконена і визнана приналежність до тих прав і інтересів, які він вважає порушеними. Відношення власності до майна чи інтересу повинні бути виражені такими правовими категоріями, що засвідчують присвійні якості, як, наприклад, «належне суб'єктові гос-

подарювання майно», «його охоронюваний законом інтерес», «наділений правом оперативного управління, відання» тощо. Тобто з боку зацікавленої сторони повинні бути першочергово доведені законні повноваження для обґрунтування права щодо подання звернення і порушення питання про залучення органів захисту до врегулювання господарського спору.

Усі етапи, у тому числі підготовчі, якими суб'єкт господарювання має намір скористатися для ініціювання процесу захисту, повинні вкладатися в струнку, логічно вибудовану систему, об'єднану загальнозживаним і зрозумілим поняттям в рамках понятійного апарату господарського права, яким є «захист прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання». Апелювання до цієї категорії є досить зручним і ефективним з огляду на її надзвичайно високу запитуваність з причини найбільш повного відображення сутності процесу обстоювання інтересів учасників господарського спору.

Конституцією України, Господарським і Цивільним кодексами України, іншими законодавчими актами визначено коло суб'єктів, яким надано право здійснювати захист прав і охоронюваних законом інтересів усіх категорій учасників суспільних і господарських відносин. У Цивільному кодексі України виділено цілу главу, де надається перелік суб'єктів владних повноважень, які управлені здійснювати захист цивільних прав та інтересів. Завдання забезпечення дотримання встановленого правового режиму в державі покладається на суд (стаття 16), Президента України, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим або органи місцевого самоврядування (стаття 17), нотаріусів (стаття 18), а також особа наділена правом на самозахист (стаття 19).

Положеннями Конституції, зокрема статтею 102, визначено, що Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина [1].

Керуючись нормами статті 106 Конституції України, Президент України зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності цій Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності, скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим, а також

здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Згідно з положеннями статті 19 Конституції в Україні встановлено правовий порядок, який ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Поняття «орган державної влади» має широке практичне застосування, однак його нормативно означеної дефініції немає. У той же час положеннями Конституції України, зокрема статтею 5, органи державної влади і органи місцевого самоврядування є тими інструментами, через які український народ здійснює владу.

Згідно з положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 2) місцеве самоврядування в Україні — це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади — жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста — самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Відповідно до частини 2 цієї статті місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [2].

Органи місцевого самоврядування — виборні та інші органи територіальних громад, наділені повноваженнями вирішувати питання місцевого значення [3, с. 290].

За В.В. Кравченком, це орган, що утворюється територіальною громадою (територіальними громадами району, області) у встановленому законом порядку для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування, наділений відповідно до закону владними повноваженнями, які реалізуються у визначених законом правових та організаційних формах. До них належать сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст; районні у містах ради та їх виконавчі органи [4, с. 181—182].

Одночасно з наведеними точками зору науковців необхідно звернути увагу на той факт, що

існує інше бачення місця органів місцевого самоврядування в політичній системі України. Так, наприклад, О.В. Батанов, В.В. Кравченко вважають, що органи місцевого самоврядування не належать до механізму державної влади, а місцеве самоврядування займає окреме місце в політичній системі (у механізмі управління суспільством та державою) і його необхідно розглядати як окрему форму реалізації народом належної йому влади [5, с.103]. Такої точки зору дотримуються П.Д. Біленчук і М.В. Підмогильний [6, с.135].

Згідно з положеннями статті 18 Цивільного кодексу до переліку осіб, на яких покладаються функції захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, віднесено нотаріуса. У межах наданих йому повноважень нотаріус здійснює захист цивільних прав шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку, встановлених законом.

Окремою формою захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання можна розглядати самозахист (стаття 19 ЦК). Однак попри те, що таке право надано особі, права чи інтереси котрої порушено, зворотною стороною цього права є активна позиція суб'єкта господарювання щодо реалізації права захисту шляхом використання наданих законом інструментів, а отже залучення на власний розсуд управлених державних органів і органів місцевого самоврядування до врегулювання конфлікту. До таких інструментів віднесено звернення до компетентних органів у випадку:

- виявлення порушень і протиправних посягань;
- застосування засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства;
- використання способів самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням.

Положеннями частини 2 цієї статті опосередковано вводиться невизначений перелік органів захисту, до яких суб'єкт господарювання, права чи інтереси котрого порушено, наділений правом звернутися за відновленням свого права.

Загальні засади обстоювання свого порушеного, невизнаного чи оспорюваного права

зазначено Господарським кодексом України, зокрема статтею 20 (Захист прав суб'єктів господарювання та споживачів). Згідно із положеннями цієї статті держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів.

Згідно з частиною 2 цієї статті кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів. Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються шляхом:

- визнання наявності або відсутності прав;
- визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемлюють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом;
- відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання;
- припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення;
- присудження до виконання обов'язку в натурі;
- відшкодування збитків;
- застосування штрафних санкцій;
- застосування оперативно-господарських санкцій;
- застосування адміністративно-господарських санкцій;
- установлення, зміни і припинення господарських правовідносин;
- іншими способами, передбаченими законом [7].

Вивчення викладеної норми Кодексу показує, що суб'єкт господарювання володіє повним суб'єктивним правом для того, щоб обрати для себе найбільш ефективний спосіб захисту свого оспорюваного, невизнаного, порушеного права чи охоронюваного законом інтересу. Вибір полягає в тому, що виключно суб'єкт господарської діяльності визначає, до якого органу захисту прав звернутися у першу чергу: до суду чи іншої уповноваженої державної установи.

Згідно з положеннями статті 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється винятково судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій інши-

ми органами чи посадовими особами не допускаються [1]. Дане положення закріплене також статтею 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», згідно з якою правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства (частина 1); делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Особи, які привласнили функції суду, несуть відповідальність, установлену законом (частина 2); народ бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних [8].

Як бачимо з положень приведеної статті, для підтвердження конституційного права людини брати участь у здійсненні правосуддя законодавець застосовує найбільш узагальнене поняття, яким визначено «народ». Таким чином, потрібно розуміти, що до найбільш широкої категорії, якою визнається народ, потрібно включати і суб'єктів господарської діяльності, які звертаються за захистом їхнього порушеного права чи охоронюваного законом інтересу.

Аналізуючи наукові погляди щодо тлумачення і розуміння категорій «правовий захист» і «правова охорона», які подеколи є різнополюсними в частині віднесення явищ і дій до тієї чи іншої сфери, все ж таки науковці згодні у тому, що найбільш дієвим і ефективним інструментом для вирішення питань, пов'язаних із відновленням порушеного права чи охоронюваного законом інтересу суб'єктів господарської діяльності, є суд. Тобто логічно виправданним у даному випадку винесення акцентів до такого специфічного інструменту, яким є діяльність суду щодо виконання його функцій, буде судовий захист. Більше того, з огляду на галузеву орієнтованість цього дослідження та з метою всебічного визначення соціально-економічної значимості ролі суду у розв'язанні питань, пов'язаних із гіпотетично порушеним, чи таким, що вже порушено, правом, необхідно звузити обсяг поняття «судовий захист» до «судового захисту господарським судом».

Відтак, переходячи до аналізу цього надзвичайно важливого і впливового інституту, яким державою визначено господарський суд, видається доцільним викласти свою точку зору на проблеми, що є детермінантами самого суду як уповноваженого державою арбітра вирішення господарських спорів.

Згідно зі статтею 2 «Завдання суду» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Положення статті 7 «Право на справедливий суд» Закону гарантують кожному захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним відповідно до закону [8].

Тому, з'ясовуючи поняття судовий розгляд, перш за все потрібно окреслити семантичне значення терміна суд. Словник української мови визначає суд як державний орган, який розглядає цивільні, кримінальні та деякі адміністративні справи [9].

«Пекінськими тезами щодо принципів незалежності суддів юридичної асоціації країн азійського та тихоокеанського регіону» (прийняті провідними діячами в галузі правосуддя в LAWASIA, а також судьями з Азії та тихоокеанського регіону в Пекіні 01.01.1995 р. та схвалені на засіданні ради LAWASIA в 2001 р.) зазначено, що право кожної особи на розгляд її справи компетентним незалежним та неупередженим судом у встановленому законом порядку гарантовано Загальною Декларацією з прав людини (ст. 10) [10] та Міжнародним пактом про громадянські і політичні права (ст. 14(1)) [11], (п. 2 Тез) та те, що у процесі прийняття рішень судді є незалежними від своїх колег по суду, жодна ієрархічна структура суддівства і жодна різниця у ранзі чи класі суддів ніяк не можуть перешкоджати праву судді на індивідуальне чи колективне відправлення правосуддя. У свою чергу, судді, індивідуально та колективно, мають здійснювати свої функції відповідно до Конституції та законів (п. 6 Тез) [12].

Отже, основний акцент зроблено на тому, що під час розгляду більшості справ потрібно дотримуватися принципу колегіальності. Із цього положення, приналежного до основних конституційних принципів різних країн світу, неминуче випливає низка висновків, а саме те, що судовими ситемами надається пріоритет колегіального розгляду справ над одноособовим (індивідуальним) суддівством і

також те, що колегіальний розгляд справ судами рекомендований для вирішення більшості спорів про право. І це при тому, що мова йде про країни з достатнім рівнем довіри з боку суспільства до суддівської системи.

У конституціях різних держав перераховані принципи, на основі яких здійснюється судова влада (правосуддя), але більшість із них зводиться до таких: незалежність суду (забезпечується рядом гарантій, у тому числі незмінністю суду); колегіальність під час розгляду більшості справ; професіоналізм суддів; право на оскарження рішень; гласність у ході розгляду абсолютної більшості справ; рівноправність сторін у процесі і змагальність при розгляді справи.

І.В. Єршова вважає, що підприємці мають право захищати власні права шляхом використання механізму конституційно-правового захисту [13].

Якщо розглядати викладене вище судження з точки зору логічного впорядкування базових елементів для обґрунтування своєї позиції, то поєднання змістотвірних словосполучень «мати право», «відстоювати право» і «використання механізму конституційно-правового захисту» є не надто вдалим, оскільки захищати можна лише ті права, які надано законом, а конституційно-правовий механізм є надзвичайно широкою категорією і розглядається як цілісна система правових форм, заходів і засобів, взаємодія яких спрямована на реалізацію рівності таких прав і свобод, убезпечення від посягань на права і свободи та на попередження порушень принципу рівності таких прав і свобод або поновлення оскаржуваних чи порушених прав і свобод в аспекті забезпечення рівноправ'я [14].

Чинним законодавством України окреслено підстави і коло осіб, за яких можливе звернення до господарського суду за захистом порушеного права чи охоронюваного законом інтересу. Таке роз'яснення надано в статті 1 Господарського кодексу України, де вказано, що Кодекс визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. У зв'язку із застосуванням вимог господарсько-судової форми за-

хисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарської діяльності врегульовується, окрім певного спору, низка інших питань, пов'язаних з упорядкуванням правовідносин даного виду не тільки між учасниками цього господарського спору, а й встановлюються обов'язкові правила поведінки для інших суб'єктів підприємництва.

Так, на думку Д.М. Притики, господарсько-судова форма захисту суб'єктивних прав, незважаючи на подібність до загальносудової форми захисту цивільних прав, істотно відрізняється від останньої: встановлена законом для господарського суду форма діяльності найбільш пристосована для розгляду і вирішення господарських спорів, повною мірою враховує вплив господарського суду на економіку України [15].

Зводячи до спільного знаменника поняття захист прав і захист охоронюваних законом інтересів, бачимо, що господарський суд — єдина інституція, яку уповноважено від імені держави давати відповідь на конфліктні питання, що виникають у ході здійснення господарської діяльності. Лише суд у праві визначити, чи відбулося порушення закону і чи існує реальна потреба вжити заходів для захисту й охорони законних інтересів суб'єкта підприємництва.

Висновки. Розглядаючи сутність органів захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання, необхідно зазначити, що в сучасних економічних реаліях на них покладаються надскладні завдання. Означене обґрунтовується змінами у системі судового устрою України, а також перманентними люстраційними процесами, які повномасштабно охопили як суддівський корпус, так і органи державної влади.

У той же час зростає активність учасників економічних відносин, які раз по раз апелюють до органів державної влади чи органів місцевого самоврядування за захистом свого порушеного права чи охоронюваного законом інтересу.

Підґрунтям підвищення рівня довіри до упорядкованих державних органів є запровадження дієвих механізмів контролю з боку правоохоронних органів, якими здійснюються системні антикорупційні заходи.

Залишаючись єдиним арбітром у винесенні остаточного рішення щодо врегулювання госпо-

дарського спору, господарський суд фактично замикає на собі весь ланцюг подій, пов'язаних із обстоюванням суб'єктами господарювання свого порушеного права чи охоронюваного законом інтересу.

Разом з тим необхідно зазначити, що останніми роками в Україні створено низку антикорупційних органів, у тому числі Національне антикорупційне бюро України та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Тобто на даному етапі державотворення відбуваються процеси, які спрямовані на реальне впорядкування суспільно-господарських відносин на ґрунті підвищення ролі і авторитетності органів захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання.

У цьому зв'язку видається доцільним увести поняття двоетапної структури процесу захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання. Перший етап полягає в діяльності суб'єктів господарювання щодо залучення до відновлення порушеного права чи охоронюваного законом інтересу органів державної влади і органів місцевого самоврядування, другий — включає в себе досудове і судове врегулювання господарського конфлікту в рамках господарського процесу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
3. Цивільне право України: навч. посіб. / Ю.В. Білоусов, С.В. Лозінська, С.Д. Русу [та ін.]; за ред. Ф.О. Стефанчука. — К. : Прецедент, 2005. — 448 с.
4. Кравченко В.В. Конституційне право України у визначеннях та схемах: навч. посіб. / В.В. Кравченко. — К. : Атіка, 2002. — 192 с.
5. Батанов О.В. Територіальна громада — основа місцевого самоврядування в Україні : монографія / О.В. Батанов. — К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. — 260 с.
6. Біленчук П.Д. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право) : навч. посіб. / П.Д. Біленчук, В.В. Кравченко, М.В. Підмогильний. — К. : Атіка, 2000. — 304 с.

7. *Господарський кодекс України* : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18; 19—20; 20—21. — Ст. 144.
8. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
9. *Словник української мови* (Академічний тлумачний словник) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/sud>
10. *Загальна Декларація з прав людини* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
11. *Міжнародний пакт про громадянські і політичні права* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043
12. *Пекінські тези щодо принципів незалежності суддів юридичної асоціації країн азіатського та тихоокеанського регіону* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_j78
13. *Предпринимательское право* : учебник / отв. ред. И.В. Ершова, Г.Д. Отнюкова. — М. : Проспект, 2014. — 624 с.
14. *Васильченко О.П.* Конституційно-правовий механізм забезпечення рівності прав і свобод людини і громадянина в Україні / О.П. Васильченко // *Адміністративне право і процес*. — 2015. — № 1 (11). — С. 26—33.
15. *Притика Д.М.* Організаційно-правові засади становлення і діяльності господарських судів України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Д.М. Притика. — Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. — Харків, 2003. — 26 с.
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), *Hospodars'kyi kodeks Ukrayiny* [Economic Code of Ukraine], Supreme Council of Ukraine, vol. 18; 19-20; 20-21, art. 144.
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), *Pro sudoustriy i status suddiv: Zakon Ukrayiny* [On the Judicial System and Status of Judges: The Law of Ukraine], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>. (Accessed 02 June 2016).
9. Academic Dictionary Ukrainian (1970-1980), available at : <http://sum.in.ua/s/sud> (Accessed 02 June 2016).
10. UN (1948), *Zahal'na Deklaratsiya z prav lyudyny*. [The Universal Declaration of Human Rights], available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (Accessed 25 June 2016).
11. UN (1966), *Mizhnarodnyy pakt pro hromadyans'ki i politychni prava* [International Covenant on Civil and Political Rights], available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043. (Accessed 25 June 2016).
12. LAWASIA (1995), *Pekins'ki tezy shchodo pryncypiv nezalezhnosti suddiv yurydychnoyi asociatsiyi krayin aziys'koho ta ty'khuokeans'koho rehionu* [Beijing thesis on the principles of judicial independence Law Association of Asia and the Pacific], available at: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_j78 (Accessed 25 June 2016).
13. Ershov I.V. and Otnyukova G.D. (eds) (2014), *Predpry'ny'matel'skoe pravo* [Business Law]: Prospect, Moscow, Russia.
14. Vasil'chenko O.P. (2015), *Konstytutsiyno-pravovyy mekhanizm zabezpechennya rivnosti prav i svobod lyudyny i hromadyanyna v Ukrayini* [Constitutional and legal mechanism to ensure equal rights and freedoms of man and citizen in Ukraine], *Administratyvne pravo i protses*, vol. 1 (11), pp. 26-33.
15. Pritika D.M. (2003), *Orhanizatsiyno-pravovi zasady stanovlennya i diyal'nosti hospodars'kykh sudiv Ukrayiny* [Organizational and legal bases of formation and economic courts of Ukraine], Thesis. D. diss, Judiciary, prosecution and advocacy, National. Legal Academy of Ukraine of Yaroslav Mudryy, Kharkiv, Ukraine.

REFERENCES

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), *Konstytusiya Ukrayiny*, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (Accessed 15 May 2016).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), *Pro mistseve samovryaduvannya v Ukrayini: Zakon Ukrayiny* [On local government in Ukraine: The Law of Ukraine], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97> (Accessed 21 Mai 1997).
3. Belousov Y.V., Lozinski S.V., Rusu S.D. and other (2005), *Sy'vil'ne pravo Ukrayiny: navch. posibnyk* [Civil Law Ukraine: teach. guidances] in Stefanchuk F.O. (ed.), *Precedent*, Kiev, Ukraine.
4. Kravchenko V.V. (2002), *Konstytutsiynе pravo Ukrayiny u vyznachennyakh ta skhemakh, navch. posib.* [Constitutional law of Ukraine in definitions and schemes], Atika, Kiev, Ukraine.
5. Batanov O.V. (2001), *Terytorial'na hromada — osnova mistsevoho samovryaduvannya v Ukrayini: monohrafiya* [Territorial community — the basis of local government in Ukraine: monograph], Institute of State and Law V.N. Korytsky NAS of Ukraine, Kiev, Ukraine.
6. Bilenchuk P.D., Kravchenko V.V. and Pidmohylny M.V. (2000), *Mistseve samovryaduvannya v Ukrayini (munitsypal'ne pravo), navch. posib.* [Local government in Ukraine (municipal law)], Atika, Kiev, Ukraine.

Надійшла 06.10.2016

М.В. Григорчук

Институт экономико-правовых исследований
НАН Украины, г. Киев

ОРГАНЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ И ОХРАНЯЕМЫХ ЗАКОНОМ ИНТЕРЕСОВ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ

Рассмотрены вопросы роли органов защиты прав и охраняемых законом интересов субъектов хозяйствования. Изложены научные точки зрения относительно места уполномоченных органов защиты в системе обеспечения соблюдения прав участников хозяйственных отношений в Украине. Проанализировано современное состояние законодательства, которым регулируется правовой статус органов защиты хозяйствующих субъектов. Приведены положения действующих кодексов и других актов законодательства, в которых определены процессуальный порядок обращения субъектов хозяйствования за защитой их прав и охраняемых законом интересов. Обоснован ряд суждений, которыми аргументируется

введение коллективного судебного рассмотрения хозяйственных споров.

Ключевые слова: хозяйственный процесс, хозяйственная деятельность, субъект хозяйствования, орган местного самоуправления, органы защиты прав и охраняемых законом интересов субъектов хозяйствования, судебное разбирательство.

M.V. Hryhorchuk

Institute of Economic and Legal Researches
of NAS of Ukraine, Kyiv

BODIES PROTECTING THE RIGHTS AND LEGALLY PROTECTED INTERESTS OF ECONOMIC ENTITIES

The article discusses the role and importance of the protection of bodies of the rights and lawful interests of business entities.

Posted scientific opinions about the place of the eligible protection system to ensure the rights of participants of economic relations in Ukraine. The current state law, which regulated the legal status of protection. Results provisions of existing codes and other legal acts, which define the procedural order of reference entities for the protection of their rights and interests protected by law. Number of substantiated judgments, which argued the introduction of collective judicial consideration of economic disputes.

Keywords: business process, business activities, business entity, local self-government bodies, bodies protecting the rights and lawful interests of business entities, legal proceedings.